

Л. бр. 281/14
П. бр. 2744

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

стр. 19

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

мат. 111
Л-135

ИЗДАЈЕ

А. БЕЛИЋ

УРЕЂУЈУ:

А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВИЋ

КЊИГА XIV

Ова је књига екскерпирана.

Година и број речи: *Свет. Мачковић*

Колон број речи: *2. Јелић*

Датум и број примера и сређења по реду текста.

Број листова: *25 ± 25*

Београд, *26-III-49* год.

Коректор

Milovan Zindelic

БЕОГРАД
1935

3) несумњиво је да је колонизаторска струја ишла из јужне Албаније преко Дрима и даље према Вардару.

Све сам ја то изнео као *наговештаје*. Ја се нисам хтео упуштати у свестрану критику тих наговештаја, јер сам сматрао, као што сам у своје делу истакао, да *сав* материјал који се овога тиче треба да *буде* исцрпно покупљен на основу првих извора, уколико је то могуће. Када сам наводио имена места, на пример, ја сам их нарочито наводио у облику како су их некада дали Гиљфердинг и Макушев.

Али ипак и после свега овога, а нарочито када се узму у обзир и друге српскохрватске особине које се у структури тога говора налазе (*чр* > *цр*-, ја зам. за *л*., заменичка система у духу *шај*: *овај*: *онај*, друге црте фонетике тога говора), не остаје нам ништа друго него да у њему видимо староштокавске особине. Ја не велим да се тај дијалекат као староштокавски сачувао ту у чистом облику; али сматрам да ни у једним дијалектима нашим није сачувана језичка основица староштокавског дијалекта из VII—VIII в. као у томе перифериском говору. Нигде се другде *ћ* и *ђ* не налазе у вези са чувањем разлике између *ь* и *ѡ*. Уосталом то само по себи не би било нимало чудновато. Зар се и другде у словенском свету нису архаичне црте језика сачувале најбоље на периферији, а нарочито у туђем језичком елементу. Сетимо се само резиских дијалеката словеначких! Зар је то већа „јерес“ од старословенског језика проф. Н. Н. Дурново са *к* и *џ* у основној гласовној структури његовој? Зар и тај старословенски језик не би био, у извесној мери, „сербској окраски“!

Ја сам изнео галички дијалекат, један реални дијалекат, који заиста постоји, као паралелу хипотетичкој реконструкцији старословенског језика коју је са много оштроумља изнео проф. Н. Н. Дурново. Када један реални, стварни говор пружа оволико тешкоћа научнога карактера, колико то тек мора вредети за једну научну реконструкцију? Али се ни једно ни друго не може решити шаблонским, априорним и сумарним начином као што се досада чинило или се још увек чини. Само прецизна испитивања, вођена у најразличнијим правцима, могу нас довести до истине. Али се од ње не треба бојати као од баука, ако поменута испитивања по својим резултатима буду ишла у раскорак са оним што смо досада сматрали као „ортодоксну“ истину или што смо тако хтели или смели сматрати. Треба имати смелости и истинољубивости проф. Н. Н. Дурново.

А. Белић

О реченичном акценту у каставском говору

Ја сам имао прилике да истакнем значај и старину каставске акцентуације када сам говорио о променама акцената у прасловенском језику (в. Акценатске студије, књ. I, 1914, стр. 7 и даље). Поред врло значајних акценатских црта код придева и глагола, ја сам већ тада обратио пажњу на једну значајну особину реченичног акцената у том говору. Узлазни чакавски акут на апсолутном крају реченице прелази у дуги силазни: *ón gré z Volòskèga*, али *ón grê; kopâj: kopâjte; ón ga drži: drži ga; volón jê dâl jist: ón jê dâl jist volón* и сл. (op. cit. 10).

У тај мах ја тај говор с те стране нисам даље проучавао и ограничио сам се том напоменом општега карактера. Много доцније ја сам се задржао на њему у расправици *L'accent de la phrase et l'accent du mot* (Travaux du cercle linguistique de Prague 4, 1931, 183—188). О каставској реченичној акцентуацији ја ту говорим ово: „*tous les accents montants devant une pause ou à la fin du mot isolé ou à la fin de la phrase deviennent des accents descendants. Mais dans le dialecte de Kastav ce rapport des accents montants finaux ou non-finaux — correspond aux mêmes rapports des accents descendants finaux et non-finaux ainsi qu'aux mêmes rapports des accents brefs. Ce parallélisme étant dans la nature même des accents ne favorise pas la formation d'une relation accentologique d'opposition. Aussitôt ce parallélisme disparu, cette formation est possible*“ (op. cit. 187).

Ово је на том месту речено само узгред да би се каставском акцентуацијом објаснила *добрињска* акцентуација крчких говора, која, уосталом, није само *добрињска*, а у којој се пошло знатно даље.

За *добрињску* акцентуацију ја сам рекао да се она *развија* у овом правцу: ' постаје уопште све више реченични акценат код речи са дугим акцентом; а ^ постаје код истих речи све више акценат краја речи и када се усамљено употребљавају, и то не само у слогу који је на апсолутном крају речи него и у другим слоговима; тако исто кратки акценат кад се у реченици на пр. код двосложних речи *находи* у *добрињском* дијалекту на крају, прено-

си се на први слог када су те речи на крају реченице или самостално употребљене. На пр. *mlátimo* у реченици, а *mlátimo* — засебно употребљено; *selđ* у реченици, а *sělo* — засебно употребљено.

Одавде се већ види да у добрињском говору имамо нешто друго неголи у каставском. Како ја мислим да је стање *каставског* говора и у овом правцу много старије неголи крчких говора и како оно може бацити светлост и на крчке говоре и многе друге чакавске говоре у којима се стара акцентуација на различне начине мења, то ћу се овога пута исцрпно задржати на каставској акцентуацији. Зато ми дају и нарочит повод два каставска текста које је издао Анте Дукић: *Marija devica* (Jadranski koledar за 1936 г. стр. 68—72) и *Naš domaći glas*, čakavska pjesma s' tumačem riječi (Jadranski koledar за 1937; ову другу песму ја ћу наводити по странама засебног отиска од 5—14; прву ћу песму наводити под скраћеницом MD и по странама и редовима Коледаара; а другу под скраћеницом NDG и по странама и редовима отиска, као што рекох). Истина, Анте Дукић поред тумача речи за обе песме, има у Јадранском коледару за 1936 и чланчић под називом „Nešto o čakavskom naglasu“ (ib. 73—79), али то представља већ мањи интерес; ипак и на њ ћу се укратко осврнути на крају ове расправе. Ја сам узео грађу Дукићеву, прво, зато што се њоме — иако Дукић није знао за моју карактеристику чакавске каставске акцентације —, она потпуно потврђује, а, друго, што је она код Дукића изнесена у везаном слогу, што је за реченичну акцентуацију од особитог значаја; најзад, што ју је изнео домаћи човек који одлично осећа и разуме акцентуацију свога говора.

1.

Ја бих хтео да дам, прво, опште особине каставске акцентуације, чију ћемо тачност пратити даље на текстовима Дукићевим. По себи се разуме да ћемо исцрпсти цео материјал из Дукићевих текстова¹⁾.

а) У каставском се дијалекту одлично чувају сва три чакавска акцента: ' ^ и ' и дужине на слогу који претходи акцентованом слогу (и удаљенијих дужина има, али су оне ређе) и на свим слоговима који следују акцентованом слогу.

Али све ово постоји као система *психолошка*, а у различним

¹⁾ Своју богату грађу о овом говору изнећу — другом приликом.

фонетским положајима она се може и мењати. То су условљене промене, као што су условљене промене мењања безвучних сугласника пред звучним у звучне, и обрнуто. То су фонетски варијанти који немају значаја за праву, психолошку природу саме системе. Али прво да видимо у чему су те фонетске варијанте.

б) Чакавски *акуш* изговара се као прави акут када је у реченици и када је на њему *сила говора*, када се *доста истиче*; када се у *реченици* тај акценат *не истиче*, он постаје нека врста *равног акцената*; а када је тај акценат на крају реченице (или у *крајњем* слогу вишесложних речи или у једносложним речима), он прелази у ^, не губећи се никад.

в) Када је ненаглашена дужина, која је увек силазне природе, на апсолутном крају речи или у ненаглашеном положају у реченици, она се, у извесним приликама, може изгубити сасвим.

г) Кратки акценат (који Дукић бележи са ^), када је ненаглашен или на крају речи (или и у средини речи у једносложним речима или на крају вишесложних речи), он добија још више *силазни* карактер који Дукић обележава акцентом ' ^.

Одавде се види да се за сва три чакавска акцента ' ^ и ' (^) може рећи да у каставском акценатском систему имају три условљена положаја: наглашени положај у реченици, када се сва три акцента јављају у потпуној вредности својој (као ' ^ и ^); средњи положај или ненаглашени у реченици: када ^ прелази у — (равни акценат), када се споредни ^ у извесним положајима губи, и то не увек, и када се ^ ретко или губи или прелази у ^; слаби положај (пред паузом, на апсолутном крају реченице): када ^ прелази у ^, а споредни ^ и ^ или се губе или ^ прелази у ^'. Дакле, имали бисмо посла са опадањем и редукцијом акцената у вези са опадањем гласа при мањем истицању речи или са потпуним губљењем гласа пред крајем реченице или паузом.

Као што се одавде види, најтипичнији је у овом правцу *акуш*; силазни акценат се губи кад је споредни, тј. на дужинама, и то само у извесним приликама; кратки акценат добија још више *силазни* карактер (скраћује се), а ретко се сасвим губи. Узећемо примере за сваки од њих.

2.

Кад се једносложне речи са ^ или многосложне са ^ у последњем слогу налазе на крају реченице, дакле пред тачком (или пред каквим другим прекидом реченице) ^ прелази у ^, а кад се

налази у средини реченице са јачим истицањем (дакле, кад иза њега нема знака интерпункције или је запета), он остаје или ' или, ако је са мањим истицањем, он даје равни акценат. Ставићу на прво место речи са акутом (I), затим са равним акцентом (II) и најзад са силазним (III), наводећи у исто време и знаке интерпункције код Дукића.

i njegova sopel I NDG 9₁₅ *zēt sopel*, NDG 10₁₂ *sopel* NDG 13₃₅
na tū sopel — NDG 12₂₈ *sopel*, NDG 13₉

i vèlū sopel II NDG 10₂₄

sopel. III NDG 5₂₈ 8₂₅ 11₁₈ *sopel*; NDG 12₂₇

v ráj, I MD 69₃₀; *ráj*. III NDG 9₂₈

kako drén I NDG 10₉

brhān (:I *brhān*) II MD 68₁₀, *za grobōn* II NDG 12₂₃ (:I *grobōn*),
Ivān (:I *Ivān*) II NDG 13₂₃, *kabāl* (:I *kabāl*) II MD 69₈, *kamenē* (:I *kamenē*) II NDG 7₃ *kamenēn* II NDG 6₁₈ *kokošān* (dat. pl. :I *kokošān*)
MD 71₂₀, *nogūn* (instr. :I *nogūn*) II NDG 7₂₅ *pelin* (:I *pelin*) II MD
69₃₃ *smēh* (:I *smēh*) NDG 12₂₉ *zemljān* (:I *zemljūn*) II NDG 11₁₉ *batōn*;
III (:I *batōn*, II *batōn*) NDG 7₁₉ *Ivān*. III (:I *Ivān*) NDG 8₁₈ *kamenē*;
III (:I *kamenē*) NDG 6₁₅ *na krāj*. III (:I *krāj*) MD 69₃₁ *oltār*. III (:I
oltār) MD 69₃₀ 70₂₅ *ogāni*; III (:I *ogāny*) NDG 8₃ *na Sūd* III (:I
sūd) NDG 12₁₇ 13₃₃, 34 *na Svēti Matěj*. III (:I *Matěj*) NDG 12₁₁

māl, I NDG 6₂₄ 8₁₄ *mīl*, NDG 13₂₁.

stār i boljihāv II (:I *stār*, *boljihāv*) MD 68₁₃ *i z golūn (rukūn)*
II (:I *golūn*) NDG 13₁₀

zdrāv. III (:I *zdrāv*) MD 68₁₄

a ón, I NDG 11₂₅ *ón*, I NDG 8₁₃ *da ón i* I NDG 9₁₅ *za sēn*
I NDG 5₆.

ōn hīp je steklā II NDG 11₁₀ *ōn je* II NDG 11₁₄ 7₃₅ 10₆ 5₂ 6₃₀
š njin II NDG 11₁₈ 7₁₃ 5₂₀ *na njin* II NDG 5₂₄ *va njin je* NDG 11₁
za njūn jē NDG 9₁₁ *ōv* II NDG 10₁₃ *svōj pōt* MD 68₇ *z moje kući*
II MD 71₁₅ *svoje* II NDG 14₈, 9 *z jenē zdēli* II MD 68₂₅ *svojūn* II MD
68₂₁ *va jenōj kāmare* II MD 68₂₆ *na sēn Tomínovēn* II MD 70₁₅ *po sēn*
svēte II NDG 12₂

koliko té, I (3 pl. praes.) MD 69₂₃ *tečū* I NDG 9₃₂ *našāl* I NDG
12₂₇ *štrkāl*, I NDG 5₉ *igrāl*, I NDG 5₈ *znāl* I NDG 5₇ *ležāl* I NDG
10₂₃ *rozumél*, I NDG 10₁₁ *skrbél*, I NDG 8₃₄ *želél*, I NDG 9₁₃ *skočil* I
NDG 12₃₀ *hodil*, NDG 6₈ *čūl* I NDG 7₂₀ *ganúl* I NDG 12₁₈ *narást*,
I NDG 5₂₆

nī reklā и сл. II MD 71₂₆ 71₂₄ 70₁₆ 70₂ 69₅ 69₄ 69₂ 68₃₂ 68₅ и
др. *dā vrāki* II MD 69₂₅ *nisū* II MD 68₂₄ 68₂₃ *je šal Bogu* II MD

69₃₈ *prišāl* II MD 71₁ NDG 13₂ 13₃₁ 9₂₀ 9₁ 10₁₄ *sprošāl* II MD 68₁₆
ostāl II NDG 8₁₆ *postāl* II NDG 8₁₉ *štāl*, NDG 8₂₉ 6₉ *znāl* II NDG
6₈ *skopāl* II NDG 12₂₆ *trepetāl* II NDG 7₃₇ *zobāl*, II NDG 5₁₃ *lepetāl*
II NDG 5₁₀ *těl* II NDG 12₂₀ 6₅ *iměl* II NDG 6₁ 10₁₀ 8₂₄ *priletel* II
NDG 12₁₀ 70₂₈ *smrdel* MD 71₃ *jil*, II NDG 5₁₃ *hodil*, II NDG 6₁₂ *pi-*
jān kako čep II MD 71₁ *pōč* II NDG 12₁₇ MD 71₃₀ 71₇.

da nī. III NDG 13₁₈ *grē*. III MD 69₂₃ *zvonī*; III NDG 11₃ *rečū*.
III NDG 9₃₄ *čūj*. III NDG 13₁ *stāl*. III NDG 12₂₅ 7₁₁ 13₇ *poslāl*. III
MD 68₁₈ 70₃₁ *proštāl*... III NDG 6₂₃ *proštāl*. III NDG 7₉ *držāl*. III NDG
10₂₄ *rozumél*; III NDG 7₂₉ *nasměl* III NDG 12₂₈ *otěl?* III NDG 13₈
zagrměl: III NDG 13₂₈ *grmél*. III MD 14₁ *pokril*. III NDG 72₁₀ *veselil*.
III NDG 7₉ *pijān*... III NDG 8₁₇.

zamān II (:I *zamān*) NDG 13₅ *zamān*. III NDG 13₁₃

Као што се одавде види, самом интерпункцијом је показано какав је положај речи. Сем тога, из наведених се примера види да је са средњим истицањем, нормалним — највећи број примера. Али тада је глас уједначен, па се зато акут спушта до равног тона. Али, што је најважније, *ниједном* тај равни тон не прелази у силазни. Из тога се види да је у свести оних што говоре у свима положајима *акута*, само по природи говора он се у природном (историском, оном који одговара интелектуалном реду речи) причању нешто спушта, као што се и сам глас спушта; а при истицању (осећајном изношењу, оном које би одговарало емоционалном реду речи) акут остаје са правом природом својом; међутим када се при крају реченице глас спушта, изумире, и равни (односно узлазни) акценат пада испод равног тона, дајући тако силазни акценат. Из овога излази да се акут каставског говора управља према емфазу реченице. Али то адаптирање *не претставља* још *мењање* акута у нове акценте, већ само могуће или у извесним случајевима (на крају реченице) обавезне модулације једног акцента *који се у свима тим случајевима осећа као један, и то као узлазни акценат*. На тај начин, чакавски акут, остајући у каставском говору *психолошки* исти, има различне фонетске варијанте према реченичном подизању или спуштању гласа. Оне у реченици долазе највише од узлазног акцента до равног, а на крају реченице добијају облик низлазног акцента. Пошто је, дакле, носилац разлике у значењу речи или облика овде *акута*, он би једини имао овде фонолошку вредност, а сви остали варијанти његови имали би искључиво фонетски значај.

Другу групу многобројних примера овог правила, тј. да се у слабом или средњем положају губи акценат силазног карактера — чине примери у којима се споредно $\hat{\ }^{\sim}$ (тј. дужина силазног карактера) налази напоредо у речима са $\hat{\ }^{\sim}$ ма којег порекла било, (макар и од $\acute{\ }^{\sim}$ на крају реченице).

Да бисмо то видели, узећемо случајеве када се $\hat{\ }^{\sim}$ налази у вези са $\acute{\ }^{\sim}$ (тј. са $\acute{\ }^{\sim}$ у јаком положају). Ту се $\hat{\ }^{\sim}$ не губи:

I: *blážen* NDG 11₂₈ — *zbúdl*, NDG 12₂₉ 13₆ *zabélél*, MD 70₂₇ — *hápel*, NDG 9₁₁ *kántál* NDG 7₁₀ 5₁₁ 8₃₀ — *prekápál*, NDG 13₁₀ 12₂₃ — *múcé*, 9₃₃ — *zmúdril* NDG 6₁₆ — *pítál*, NDG 5₂₅ — *púhál*, NDG 7₂₀ — *naslíšál*, NDG 9₂ — *sméjú* NDG 9₂₆ — *zasvétl* NDG 8₂ — *strésál*, NDG 13₁₁ — *trúbil*, NDG 13₃ — *strúdl* NDG 13₂₁ — *škripál* NDG 7₂₂. На 22 случаја правилне употребе имамо свега двапут пропуштање дужине у овом положају: *ní písál* MD 68₁₇ 70₃₀.

II: *zdígál* NDG 7₃₆ — *kántál* NDG 7₂₀ — *skládál*, NDG 9₃ — *ráhlön je* MD 72₁₀ — *rúbil*, NDG 5₁₄ — *rúgál* MD 69₁₇ — *skákál* NDG 5₉ — *strésál*, NDG 5₁₅ — *uživál*: NDC 11₃₈ — *ždrájlil* NDG 6₁₄. На једанаест случајева правилно употребљене дужине имамо само једно скраћивање: *svecün* MD 69₃₇.

III: *zbudil*. NDG 12₁₄ — *zgubil*; NDG 13₅ — *diši*. NDG 11₆ *diši...* 11₇ — *pohajál*. NDG 6₃₂ *hludil*. NDG 5₁₀ — *kántál...* MD 72₁₂ *kántál*. NDG 7₂₃ *i tihó j' kántál*: (али иза тога —, дакле, прекид) NDG 10₂₅ — *klátil*. MD 70₃₃ — *zlevál*; NDG 7₂₁ — *prominül*. NDG 11₈ — *pítál*: (чешће смо имали да глас иза две тачке пада као и на крају реченице) NDG 12₃₀ — *stresál*. NDG 12₂₄ — *trubil*; NDG 12₁₂ — *strudil*; NDG 12₁₃ — *rastužil*. NDG 13₂₂.

Као што се одавде види, на крају реченице мења се интонација целе речи: не само да крајњи $\acute{\ }^{\sim}$ прелази у $\hat{\ }^{\sim}$, него се скраћује и дужина која му претходи. Нема сумње да је $\hat{\ }^{\sim}$ (Дукићев $\hat{\ }^{\sim}$) краћи од $\acute{\ }^{\sim}$, а не само друкчији. Скраћивање на крају речи повлачи и скраћивање дужине; како је свака дужина — низлазног карактера у овом говору (исп. ниже), то смо овде добијали два низлазна слога: један са главним акценатом који је био свакако и дужи, а други са споредним, који је био краћи. Зато у овом говору и у другим случајевима где су овакве прилике добиване по пореклу, споредни се силазни акценат (тј. силазна или циркумлекатска дужина) скраћивао. Да наведем за то примере: *smíron* м. *smírön* NDG 6₁₄ — *nótun* м. *nótün* NDG 8₃₁ — *ljüden* NDG 12₂₁ — *koščätemi prsti* м. *koščätemi* NDG 8₂₇ — *dügu* м.

dügü NDG 12₁₂ 12₄ — *právi* NDG 5₃ 5₄ 5₆ MD 70₂₉ *s právun* MD 68₂₁ — *stári* NDG 8₃₅ *stára Zvánka* MD 69₃₄ *stáru* MD 68₁₀ *stáren* NDG 11₁₂ 8₂₈ *stáreh* NDG 6₁₉ 6₂₁ — *brížnoj* MD 69₉ — *ponížnoj* MD 69₁₀ — *büdu* м. *büdü* NDG 9₁₆ — *čüju* NDG 14₇ — *razuměju* 14₇ — *skrpljěna dušica* MD 69₁₉.

Истина има који пут и *dügéh* MD 71₉, исп. и *Bögzná* MD 70₃₂, али то су ретки изузеци. Дешава се да се главни силазни акценат скрати, а да силазна дужина остане, али и то су ретки случајеви: *mílü* м. *milü* MD 71₃₆ *sněgön* м. *sněgön* MD 72₈. Када би основно било у овом говори *völi* (исп. Замјтки по чак. говорамъ, стр. 81 у песми), онда би овамо ишло и *völél* NDG 9₁₈.

Има још два случаја који показују исту тенденцију, а наиме, да се ова два низлазна акцента осећају као дужи (и јачи) и краћи (и слабији): када је споредни акценат удаљенији (на дужини или на енклитичкој речи са овим акценатом), утолико се он лакше скраћује. Видећемо доцније да у овом говору има дуљење кратког $\acute{\ }^{\sim}$ у $\hat{\ }^{\sim}$ испред сасвим новог $\acute{\ }^{\sim}$ од $\acute{\ }^{\sim}$: на пр. *dälä* MD 68₈ има *dalä-j* тј. од *dälä j* — *dalä j'* MD 68₇ 71₂₀ — *bilä j* од *bilä j* MD 68₃₁. Овамо иде и *Súdnjř Dan*. NDG 11₃₁ 13₂ 13₃₁ — *bogoviti dan*. м. *bogoviti dän* NDG 13₂ или по Дукићеву писању: *bogoviti dän*. Овде је још један повољан услов, што су све ове речи употребљене на крају реченице.

Могло би се ставити питање: да ли и ово нису само фонетски варијанти који нам помало откривају природу главних и споредних акцената. Јер они показују да је најјачи и најдужи низлазни акценат који је постао на крају речи од $\acute{\ }^{\sim}$, тј. да у њему још живи снага и дужина акутска; да иза њега по снази и дужини долази низлазни акценат, а још је краћи и непостојанија низлазна дужина. Зато је напоредна употреба двају акцената силазног карактера доводила до осећања обично ненаглашене дужине као краткоће која је овде такође низлазног карактера. Према томе, и овај би појав био фонетске, а не фонолошке природе: само односа дужине, веће и краће. Отуда су и у таквим случајевима могућна и бележења као *dügéh*. Да је то тачно, тј. да је ово фонетско скраћивање у овој односној природи ових двају акцената, види се из тога што се $\hat{\ }^{\sim}$ не скраћује када је пред њим $\acute{\ }^{\sim}$, јер се ту $\hat{\ }^{\sim}$ налази у односу према $\acute{\ }^{\sim}$, ма да за овај случај вреди и већ изнесено правило да се $\hat{\ }^{\sim}$ не губи када се налази пред $\acute{\ }^{\sim}$ (исп. горе), што значи да се у друштву $\acute{\ }^{\sim}$ и $\hat{\ }^{\sim}$ налазе у јаком положају: *Rónjgöv* NDG 8₁₈ 12₂₉ — *crékäv* MD 70₂₂ 69₂₇ — *pěsnik* NDG 8₃₃ — *veséljěn*

NDG 6₃₃ *veseljâ* NDG 7₁₀ 7₂₇ 9₂₈ — *gâjêh* (loc. pl.) NDG 6₃₀ *jârkêh*
 NDG 7₂₆ *klâncêh* NDG 6₁₃ *lûgêh* NDG 6₃₀ *sâdêh* NDG 6₃₀ *tâncêh* MD
 69₄ *žlêbêh* NDG 6₃₁ — *beli* NDG 8₃ 13₂₄ 12₁ *bêlê* NDG 11₁₅ *z bêlên*
 MD 72₁₀ — *cêli* NDG 13₁₂ 5₂₀ — *čovêčjâ* NDG 6₂₀ — *drâgi* 13₂₄
drâgêmu MD 69₂₅ — *kôzjêh* NDG 6₁₃ — *lêpi* MD 72₁₁ NDG 13₂₄ *lêpê*
 NDG 7₃₃ — *mîci* MD 72₁₁ — *mlâdê* NDG 7₃₃ — *otâjnâ* NDG 6₉ —
šûpi MD 69₁₄ — *tûjê* NDG 9₆ — *živôj* NDG 6₂₉ — *pokôjni.* NDG 7₁
 MD 70₃ *pokôjnâ* MD 70₁₁ *pokôjnôj* MD 71₃₂ *pokôjnêh* MD 70₂₁ —
svôjni NDG 6₃₉ 70₇ — *râjski* NDG 11₃₀ *škôlskû* NDG 8₃₀ *žênski* NDG
 8₄ 8₁ — *jednû* NDG 8₂₅ — *gorûcûn* MD 69₃₇ — *domâci* NDG 9₇
domâcâ NDG 10₂₈ 9₈ *domâcê* NDG 7₂₈ 7₃₁ 8₇ 8₁₂ 10₄ 11₄ *domâcêga*
 NDG 8₁₁ — *pîtâ* MD 69₁₈ *kûpi* NDG 5₂₂ *pogâsi* NDG 9₅ *spâsi*, NDG
 9₄ *jâdi* NDG 13₁₅ *tarânkâl* NDG 5₁₁ — *nâjzâd* MD 72₁₂ — *nekadâj-*
nêga NDG 7₇ — *nenâdejûc* MD 70₂₈ *prihâjajû.* NDG 9₂₇ *zâbljenôj*
 MDG 9₂₄ *zâhuhâl.* NDG 5₁₉. Према овој множини примера у ко-

јима се ^ чува иза ^, ја сам само четири пута забележио губљење
 ^: *zâpisani.* NDG 6₂₂ *zlîzâno* NDG 6₁₅ *istrijânska zemljâ* NDG 14₃
olêšnjaki NDG 5₁₄ (исп. *lišnjâk* у новљанском говору, Замѣтки 30).

Ова се дужина чува исто тако добро и за кратким акцентом
 и пред њим, било да се он изговара као ^ било као ^ . То значи
 да кад се изразито изговара ^ или ^, тада се не занемарује ни ^.
kâvrân MD 70₁₂ — *sûhól* MD 68₁₂ — *mâtêr* NDG 5₂₅ — *su-*
sêdôn MD 71₅ — *vêrûn* MD 69₂₆ — *sřcên* MD 69₂₇ — *vřhêh* MD
 70₂₇ — *imâš* MD 71₁₃ — *nemôrû* MD 69₂₄ — *kantâjûc* NDG 7₂₇ —
rêkâl MD 71₁₂ — *sânjâl* NDG 11₂₇ *klânjâl* NDG 11₂₈ — *pljûnûl* MD
 71₁₁ — *prînesâl* MD 71₂ *stîrâl* MD 70₁₃ *kâšljâl* MD 69₃₂ *nagânjâl*
 NDG 5₂₁ *tîrâl* NDG 5₂₁ *hòpâl* NDG 5₁₇ *tròpâl* NDG 5₁₈ *šcòpâl.* NDG
 5₁₅ *sòpâl*, NDG 5₁₆ 8₂₆ *zâsopâl* NDG 13₃₆ *klòpâl* NDG 8₂₇ — *ròdîl*
 NDG 5₁ *pêzdoljîl* NDG 6₄ *pòčêla* MD 71₂₈ — *vêlô* MD 71₁₀ *gřdê*
 68₃₅ *sâkêmu* MD 68₃₁ *třdên* MD 72₃ *lâhkên* MD 72₈. Према овим
 многобројним случајевима губи се *nebêski* NDG 11₁₄, исп. *nebêskû*
svetlòbu NDG 11₂₉, и *nêkâmo* NDG 5₁₀ место *nêkâmo*.

krîžâ MD 71₃₃ *krîžê* (loc.) MD 72₁₂ — *mîdô* MD 71₈ 68₃ —
vînê MD 69₁₆ — *sâmâ* MD 70₂ 71₂₄ — *bîlâ* MD 70₂ *bûdîli* NDG
 12₅ *zbuđîli* NDG 14₄ *zdihevâla* MD 71₃₅ *zgûbila* MD 72₂ *zlêglò* MD
 71₁₈ *prolêtât* MD 71₂₉ *zmêrâlî* MD 69₁₁ *sprobûklâ* MD 69₃₆ *zabjêstîla*
 MD 70₁₆ *odlâcîli* MD 70₃ *pîlâ* MD 71₂₄ *pîtâla* MD 71₈ *oprâlâ* MD
 69₃₅ *pûhât*, MD 71₂₈ *slûžîla* MD 68₂₉ 68₁ *trûbîli.* NDG 12₄ *žvelîcîla*
 MD 70₁₇ *zazîvâla* MD 71₃₆ *živêla* MD 68₃₃.

(Свршиће се)

А. Велић

Хроника

Јозеф Вајс

Поводом његове седамдесетогодишњице

17 октобра 1935 године навршило се седамдесет година од
 рођења М. Јозефа Вајса, проф. Св. писма и словенске литургије
 на Теолошком факултету Карлова универзитета у Прагу. Проф.
 Вајс посветио је цео свој живот и цео свој рад проучавању гла-
 гољских хрватских текстова. Иако су се и други пре њега бавили
 тим послом: Шафарик, Рачки, Брчић, Црчић, Парчић, Милчетић
 и др., ипак је несумњиво у том правцу највише урадио проф.
 Вајс. Он је од младости своје не само проучавао хрватске гла-
 гољске литургиске текстове, већ је и вредно сарађивао на успостав-
 љању глагољске словенске службе у Хрватској. Тако је 1905 год.
 наштампано у Риму глагољцом Римски мисаљ словѣњскимъ
 эзикомъ, а 1927 год. приредио је и његову транскрипцију ла-
 тиницом.

Далеко би нас одвело када бисмо наводили цео преглед ње-
 гова рада од 1894 год. до 1935 (цео преглед тих расправа, са
 библиографским подацима о предавањима Вајсовим на Теолошком
 факултету Карлова универзитета и о онима који су о Вајсу
 писали наћи ће читаоци у *Byzantinoslavica* VI 243—257). Али морамо
 истаћи да су заслуге Вајсове велике и око подизања Крчке ака-
 демије (1897—8 г.), у којој је изашао читав ред глагољских спо-
 меника, махом у издању Вајсову. Тако исто подизање значаја гла-
 гољским хрватским текстовима, тражење у њима непосредне везе
 са радом Методијевим које је дало досада и добрих резултата —
 такође је једна од заслуга проф. Вајса. Најзад, реконструкција
 основног старословенског текста и утврђивање према њему грчког
 текста, а проналажење према томе и грчком реконструисаном